

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 22 lutego 2021 r.

Pozycja 38

POSTANOWIENIE

z dnia 1 grudnia 2020 r.

Sygn. akt Ts 109/20

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Andrzej Zielonacki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.J. o zbadanie zgodności:

- 1) art. 424¹ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.), w zakresie zwrotu: „a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe”, z:
  - art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
  - art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji,
  - art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji,
  - art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji,
- 2) art. 424⁵ § 1 pkt 5 ustawy – Kodeks postępowania cywilnego z:
  - art. 45 ust. 1 Konstytucji,
  - art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji,
  - art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji,
  - art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

nadać dalszy bieg skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej, wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 3 sierpnia 2020 r. (data nadania), M.J. (dalej: skarżący), reprezentowany przez radcę prawnego ustanowionego pełnomocnikiem z wyboru, wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego:

1.1. Wyrokiem z 4 listopada 2015 r. (sygn. akt [...]) Sąd Rejonowy w W. zasądził od Miasta W. (dalej: strona pozwana) na rzecz skarżącego kwotę 1594,11 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 22 czerwca 2015 r. do dnia zapłaty (punkt 1) oraz zasądził od strony pozwanej na rzecz skarżącego kwotę 80 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania (punkt 2).

W wyniku apelacji strony pozwanej Sąd Okręgowy w W. w wyroku z 25 sierpnia 2017 r. (sygn. akt [...]) zmienił orzeczenie sądu pierwszej instancji w ten sposób, że oddalił powództwo skarżącego oraz zasądził od niego na rzecz strony pozwanej kwotę 600 zł tytułem

zwrotu kosztów procesu (punkt 1), a także zasądził od skarżącego na rzecz strony pozwanej kwotę 980 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania w instancji odwoławczej (punkt 2).

1.2. Po wejściu w życie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r. poz. 5, ze zm.) skarżący złożył wniosek do Prokuratora Generalnego o wniesienie na jego rzecz skargi nadzwyczajnej do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego od wyroku z 25 sierpnia 2017 r.

1.3. W dniu 23 sierpnia 2019 r. ustanowiony dla skarżącego pełnomocnik z urzędu wniósł do Izby Cywilnej Sądu Najwyższego skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem wyroku z 25 sierpnia 2017 r., która została odrzucona postanowieniem tego Sądu z 28 maja 2020 r. (sygn. akt [...]). W ocenie Sądu Najwyższego rozpoznanie tego środka prawnego było niedopuszczalne, albowiem skarżący miał możliwość skorzystania z nadzwyczajnego środka zaskarżenia w postaci skargi nadzwyczajnej.

1.4. Pismem z 24 czerwca 2020 r. (sygn. akt [...]) Wydział Skargi Nadzwyczajnej Departamentu Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej poinformował skarżącego, że Prokurator Generalny nie wniesie na jego rzecz skargi nadzwyczajnej.

2. Zdaniem skarżącego kwestionowane przepisy – w rozumieniu przyjętym przez Sąd Najwyższy – są sprzeczne z konstytucyjnym prawem do sądu, a także uniemożliwiają uzyskanie prejudykatu w sprawach dotyczących odszkodowania za niezgodne z prawem orzeczenie sądowe.

3. Zarządzeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 19 sierpnia 2020 r. (doręczonym pełnomocnikowi skarżącego 2 września 2020 r.) skarżący – na podstawie art. 57 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) – został wezwany do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez doręczenie odpisu lub kopii poświadczonej za zgodność z oryginałem wyroku Sądu Rejonowego w W. z 4 listopada 2015 r., wyroku Sądu Okręgowego w W. z 25 sierpnia 2017 r. oraz postanowienia Sądu Najwyższego z 28 maja 2020 r.

4. W piśmie procesowym, wniesionym do Trybunału 2 września 2020 r. (data nadania), skarżący wykonał powyższe zarządzenie.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymogom.

2. Przedmiotem zaskarżenia w niniejszej sprawie uczyniono art. 424¹ § 1 oraz art. 424⁵ § 1 pkt 5 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.; obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.; dalej: k.p.c.). Przepisy te mają brzmienie nadane przez art. 2 pkt 4 i 7 ustawy z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 155, poz. 1037) i stanowią, co następuje:

– art. 424¹ § 1:

„Można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe”;

– art. 424⁵ § 1 pkt 5:

„Skarga powinna zawierać: (...)”

5) wykazanie, że wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe, a ponadto – gdy skargę wniesiono, stosując art. 424¹ § 2 – że występuje wyjątkowy wypadek uzasadniający wniesienie skargi”.

Artykuł 424¹ § 1 k.p.c. został zakwestionowany w części obejmującej zwrot: „a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe”, zaś art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. w całości. Z kolei jako wzorce kontroli dla obu regulacji skarżący powołał:

– art. 45 ust. 1 Konstytucji;

– art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji;

– art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji;

– art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji.

3. Trybunał stwierdza, że analizowana skarga konstytucyjna spełnia przesłanki warunkujące przekazanie jej do rozpoznania merytorycznego, gdyż została sporządzona w imieniu skarżącego przez radcę prawnego (art. 44 ust. 1 u.o.t.p.TK), a skarżący:

– wyczerpał przysługującą mu drogę prawną (art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK), ponieważ postanowienie Sądu Najwyższego z 28 maja 2020 r. (sygn. akt [...]) jest prawomocne i niezaskarżalne;

– dochował przepisanego, trzymiesięcznego terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej (art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK), ponieważ odpis wskazanego wyżej postanowienia został doręczony skarżącemu 29 czerwca 2020 r., a skarga została wniesiona do Trybunału 3 sierpnia 2020 r.;

– prawidłowo określił przedmiot kontroli (art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK);

– wskazał, które konstytucyjne prawa i wolności oraz w jaki sposób – jego zdaniem – zostały naruszone (art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK);

– przedstawił stosowne uzasadnienie sformułowanych przez niego zarzutów (art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK).

3.1. W ocenie Trybunału skarga konstytucyjna nie jest obciążona nieusuwalnymi brakami formalnymi, o których mowa w art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK, zaś sformułowane w niej zarzuty nie są oczywiście bezzasadne w rozumieniu art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p.TK.

3.2. Istotą przedstawionego przez skarżącego problemu jest nieskorelowanie instytucji skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (wprowadzonej do procedury cywilnej ustawą z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98, ze zm.) ze skargą nadzwyczajną (ustanowioną przez ustawę z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, Dz. U. z 2018 r. poz. 5, ze zm.; obowiązujący tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 825, ze zm.; dalej: ustawa o SN). Wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia możliwe jest w terminie dwóch lat od jego uprawomocnienia (art. 424⁶ § 1 k.p.c.) i zależy wyłącznie od woli strony (uczestnika) postępowania cywilnego. Z kolei podmiotami uprawnionymi do wniesienia skargi nadzwyczajnej są wyłącznie: Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz – w zakresie swojej właściwości – Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka,

Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (art. 89 § 2 ustawy o SN). Skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie pięciu lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od dnia ich rozpoznania (art. 89 § 3 zdanie pierwsze ustawy o SN). Na mocy regulacji przejściowej, zawartej w art. 115 § 1 ustawy o SN, w okresie trzech lat od dnia wejścia w życie tej ustawy skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r., przy czym nie ma tu zastosowania art. 89 § 3 zdanie pierwsze ustawy o SN. Podmiotami uprawnionymi do wniesienia tego środka prawnego w tym trybie są tylko Prokurator Generalny oraz Rzecznik Praw Obywatelskich (art. 115 § 1a dodany przez art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1045). W przypadku uwzględnienia skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy uchyla zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i stosownie do wyników postępowania orzeka co do istoty sprawy albo przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi, w razie potrzeby uchylając także orzeczenie sądu pierwszej instancji, albo umarza postępowanie (art. 91 § 1 zdanie pierwsze ustawy o SN). Jeżeli natomiast zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło pięć lat, a także jeżeli uchylenie orzeczenia naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 ustawy o SN (art. 89 § 4 ustawy o SN).

W orzecznictwie Izby Cywilnej Sądu Najwyższego przyjęto, że po wejściu w życie obowiązującej ustawy o SN strona wnosząca skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, wypełniając obowiązek przewidziany w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., musi także wykazać, iż nie było i nie jest możliwe wniesienie skargi nadzwyczajnej. Niewykazanie tej okoliczności powoduje odrzucenie skargi na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c. Podstawy zaskarżenia orzeczenia skargą nadzwyczajną są bowiem w części zbieżne z podstawami skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia – skargą nadzwyczajną można zaskarżyć orzeczenie, które narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub orzeczenie w sposób rażąco naruszające prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie. Podstawy skargi nadzwyczajnej w części wykraczają poza podstawy skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, gdyż skarga nadzwyczajna jest dopuszczalna, gdy zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, podczas gdy na takim zarzucie nie można oprzeć skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Uwzględnienie skargi nadzwyczajnej co do zasady prowadzi do wyeliminowania z obrotu prawnego orzeczenia, które jest sprzeczne z prawem, podczas gdy uwzględnienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie wywołuje takich skutków. Dopuszczalność skargi nadzwyczajnej jest wyłączona w razie, gdy orzeczenie, od którego została wniesiona, może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia, a w tej grupie środków prawnych niewątpliwie nie mieści się skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Tymczasem skarga nadzwyczajna należy do kategorii środków prawnych, których uwzględnienie może spowodować wyeliminowanie z obrotu prawnego prawomocnego orzeczenia, a otwarcie drogi do skorzystania z takich środków wyprzedza zastosowanie ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Wejście w życie przepisów o skardze

nadzwyczajnej czyni zatem skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia niedopuszczalną, bez wykazania, że strona próbowała skorzystać z tego nowego środka prawnego, ale skarga nadzwyczajna nie została na jej korzyść wniesiona (zob. m.in. postanowienia SN z: 30 sierpnia 2018 r., sygn. akt III CNP 9/18, OSNC nr 12/2018, poz. 12; 12 października 2018 r., sygn. akt IV CNP 38/18, Legalis; 6 listopada 2018 r., sygn. akt II CNP 44/18, Legalis; 6 listopada 2018 r., sygn. akt II CNP 38/18, Legalis; 6 listopada 2018 r., sygn. akt II CNP 46/18, Legalis; 6 listopada 2018 r., sygn. akt II CNP 40/18, Legalis; 20 grudnia 2018 r., sygn. akt III CNP 19/18, OSNC-ZD nr B/2019, poz. 31; 27 lutego 2019 r., sygn. akt I CNP 43/18, Legalis; 20 marca 2019 r., sygn. akt V CNP 54/17, Legalis oraz 30 lipca 2019 r., sygn. akt III CNP 13/19, Legalis). W postanowieniu z 21 stycznia 2020 r., sygn. akt I CNP 15/19 (Legalis) Sąd Najwyższy stwierdził także, że „[s]trona nie może wnieść skargi nadzwyczajnej samodzielnie, jednak może zwrócić się do legitymowanego podmiotu o jej wniesienie. Wystąpienie do uprawnionego podmiotu nie obliguje go do wniesienia skargi, aktywność ta jest jednak nieodzowna, gdyż strona czyni w ten sposób zadość wymaganiu wykorzystania wszelkich dostępnych dla niej prawnych mechanizmów służących wzruszeniu prawomocnego orzeczenia, co warunkuje dopuszczalność skargi o stwierdzenie jego niezgodności z prawem i uruchomienie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Negatywna ocena podmiotu uprawnionego do wniesienia skargi nadzwyczajnej i wynikająca z niej obiektywna niemożność – z punktu widzenia strony – uchylecia lub zmiany prawomocnego orzeczenia w drodze skargi nadzwyczajnej, otwiera drogę do żądania stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia”.

3.3. W stanie faktycznym poprzedzającym wniesienie analizowanej skargi konstytucyjnej podmiot legitymowany do wniesienia skargi nadzwyczajnej nie podjął decyzji w przedmiocie wniesienia na rzecz skarżącego tego środka prawnego przed upływem dwuletniego terminu do skorzystania przez skarżącego z instytucji skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Kierując się utrwaloną wykładnią art. 424¹ § 1 oraz art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. Sąd Najwyższy odrzucił skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia z 28 maja 2020 r. Podmiot legitymowany – mieszcząc się w określonym dla niego przez ustawodawcę terminie – odmówił wniesienia skargi nadzwyczajnej dopiero 24 czerwca 2020 r. Tym samym zaskarżone przepisy k.p.c. (w związku z ich utrwalonym rozumieniem) uniemożliwiły merytoryczne rozpoznanie wniesionego przez skarżącego środka prawnego.

W związku z powyższym – na podstawie art. 61 ust. 2 u.o.t.p.TK – należało postanowić jak w sentencji.